

COVID-19 SONRASI DÖNEMDE MUHASEBE EĞİTİMİNİN GELECEĞİ

Esin YELGEN, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, e-posta: esin.yelgen@alanya.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4506-377X>

ÖZET

Amaç: COVID-19 salgının yeni varyantlarla devam ettiği bu günlerde yeni eğitim-öğretim dönemini açmaya hazırlanan öğretmenler, öğrenciler ve ebeveynler eğitim-öğretimin nasıl gerçekleşeceği, ne yapılması, nasıl davranılması gerektiğine dair oldukça karmaşık hisler içerisinde bulunmaktadır. Yeni normal ve COVID-19 sonrası dönemde, ortaya çıkan fırsatlar ve zorluklar ışığında eğitimin yeniden planlanması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, öğretmenlerin ve öğrencilerin motivasyonunda değişikliklerin beklendiği yeni normal dönemde, muhasebe öğrencilerini gelecekteki işyerlerine daha iyi hazırlayabilmek için muhasebe eğitiminde öğretim ve öğrenme sürecinde yapılması gereken değişikliklere odaklanmaktır.

Yöntem: Bu nedenle çalışmada, muhasebe eğitiminin geleceği ile ilgili güncel literatürü kapsamlı bir şekilde ele alan teorik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu alanda yayınlanan uluslararası raporlar, ulusal ve uluslararası çalışmalar çeşitli kriterler açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, başlığında “COVID-19 sonrası dönemde Muhasebe Eğitimi”, “Muhasebe Eğitiminin Geleceği”, “Muhasebe Eğitiminde Öğretim-Öğrenme Ortamı”, ve “Muhasebe Eğitiminde Öğretim-Öğrenme Yöntemleri” gibi ifadeler geçen 20 adet ulusal, 60 adet uluslararası çalışma ve 5 adet uluslararası sektör raporu incelenmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında Avrupa’da ve Türkiye’de bulunan 26 üniversitenin web sayfaları da incelenmiştir.

Bulgular: Literatür taraması sonucunda muhasebe eğitiminde müfredat, öğretim ortamı ve öğretim yöntemleri olmak üzere değişmesi gereken 3 sorunsal tespit edilmiştir. Diğer taraftan incelenen üniversiteler arasında müfredatların çoğunda teori ile uygulama arasında boşluk olduğu görülmüştür.

Sonuç: Bu yüzden çalışmada, değişen şartlara uyum sağlayabilmek için muhasebe eğitiminde olası öğretim ortamlarına, müfredatlara eklenebilecek yeni derslere ve aktif öğrenme yöntemleri kullanımlarına yönelik örnekler verilmiştir. Çalışmanın, COVID-19 sonrası dönemde muhasebe eğitimi ile ilgili mesleğin beklentilerinin karşılanabilmesi için belirlenen değişiklikler çerçevesinde eğitim politika yapıcılara, uygulayıcılara ve araştırmacılara önerilerde bulunarak literatüre katkı sağlaması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Eğitimin Geleceği, Muhasebe Eğitimi, Müfredatlar, Öğretim-Öğrenme Yöntemleri, Uzaktan Eğitim.

Başvuru Tarihi:22.11.2021

Yayına Kabul Tarihi:22.03.2022

Yayınlanma Tarihi:20.05.2022

Citation: Yelgen, E (2022). Covid-19 Sonrası Dönemde Muhasebe Eğitiminin Geleceği. *Journal of Open Learning And Distance Education(JOLDE)*, 1(1), 35-56.

THE FUTURE OF ACCOUNTING EDUCATION IN THE POST COVID PERIOD

ABSTRACT

Purpose: *With these days of Covid-19 maintaining its existence with new variants, educators, students and parents have experienced complex feelings about how education will be carried out, what should be done and how should behave. Education should be re-planned in the light of emerging opportunities and difficulties in the new normal and the post-Covid period. In this context, since it is expected that the new normal will be a period when motivations of teachers and students change, this study aims to focus on the changes that should be made in the teaching-learning process of accounting education in order to better prepare students for their future workplaces.*

Method: *Adopting a theoretical approach that covers comprehensively related current literature about the future of accounting education, this study evaluated international reports, national and international studies in this field based on several criteria. In this direction, 20 national, 60 international studies and 5 international sector reports have expressions such as “Accounting Education in the Post-COVID Era”, “Future of Accounting Education”, “Teaching-Learning Environment in Accounting Education”, and “Teaching-Learning Methods in Accounting Education” in its title were examined with literature review. In addition, the web pages of 26 universities in Europe and Turkey were also examined within the scope of the study.*

Result: *As a result of the literature review, 3 problematic issues that need to be changed have been identified in accounting education: curriculum, teaching environment and teaching methods. On the other hand, it has been observed that there is a gap between theory and practice in most of the curricula among the universities examined.*

Conclusion and Suggestion: *Therefore, in this study, examples of possible teaching environments, new courses that can be added to the curriculum and the use of active learning methods in accounting education are given in order to adapt to changing conditions. It is anticipated that the study will contribute to the literature by making suggestions to education policy makers, practitioners and researchers in the framework of identified changes to meet the expectations of the profession related to accounting education in the post-Covid 19 period.*

Keywords: Accounting Education, COVID-19, Curriculums, Distance Education, Future of Education, Teaching-Learning Methods.

GİRİŞ

COVID-19 salgını ve yeni dijital çağla birlikte, tüm sektörlerde iş yapış biçimleri oldukça karmaşık bir hal almıştır. Bu dönemde eğitim sektöründe öğrenme süreçlerinde ortaya çıkması muhtemel problemlerin en aza indirilebilmesi için okullarda hızlı bir teknolojik dönüşüm yaşanmıştır. Salgın ile birlikte acil uzaktan eğitime geçiş ve bu süreçte eğitimde yaşanan sorunlar muhasebe eğitimi perspektifinden ele alındığında, literatürde yapılan çalışmalarda özellikle değişmesi gereken üç nokta - müfredatlar, öğretim ortamı ve öğretim yöntemleri- üzerinde durulmaktadır.

Salgın süreci ile hızlanan dijital dönüşümden en çok etkilenen mesleklerden birisi de muhasebe mesleğidir. Muhasebe mesleğinin yapısal özellikleri gereği, iş yapış biçimlerinin %80 oranında otomasyona evrileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle yükseköğretim kurumları, muhasebe mezunlarının istihdam edilebilirliğini artırmak amacıyla bölüm müfredatlarını işverenlerin ve meslek kuruluşlarının taleplerini de karşılayacak şekilde, çağın gerekliliklerine uygun olarak güncel tutmaları esastır. Çünkü Polimeni ve Burke (2021)'nin çalışmalarında da belirttiği gibi yükseköğretim kurumlarının muhasebe meslek mensubu yetiştirmede başarılı olabilmeleri, meslek için ihtiyaç duyulan uygun bilgi ve beceri setlerini öğrencilere kazandırabilecek mevcut ve gelişmekte olan teknolojileri, muhasebe müfredatlarına entegre etmelerine bağlıdır. Literatürde yer alan çalışmaların önemli bir kısmı, dijital dönüşüm teknolojilerinin muhasebe mesleğinde nasıl kullanıldığına odaklanırken, bu dönüşümün muhasebe eğitimine yansımaları ise gözden kaçırılmaktadır. Literatürde muhasebe müfredatlarının güncellenmesine vurgu yapan çalışmalara Al-Hattami (2021), King (2021), Moore ve Felo (2021), Ngwakwe (2021), Stancheva-Todorova ve Bogdanova (2021), Wu ve Chang (2021), Zhao ve Watterston (2021), Andiola ve diğerleri (2020), Cahapay (2020a), Eren ve diğerleri (2020), Felski ve Empey (2020), Qasim ve Kharbat (2020), Surianti (2020), Woodside ve diğerleri (2020), Handoyo ve Anas (2019), Richardson ve Shan (2019) ve Tutar (2019)'ın yaptıkları çalışmaları örnek olarak verebiliriz.

Çalışmanın ikinci odak noktası, COVID-19 salgını ile birlikte acil uzaktan eğitime geçişin gündeme getirdiği öğretim ortamı kavramının yeniden tasarlanması gerektiği olmuştur. Geleceğin belirsizliği göz önüne alındığında benzer şekilde başka bir salgın, deprem ve sel gibi felaketlere veya dijitalleşen dünyaya hazırlıklı olmak ve muhasebe eğitimine sürdürülebilirlik kazandırmak için öğretim ortamını dikkatli bir şekilde yeniden düşünülmesi ve planlanması gerekliliği de öngörülmektedir. COVID-19 salgını sonrasında yeni dijital çağla birlikte, öğretim ortamlarında yaşanabilecek değişikliklerle ilgili güncel tartışmalara örnek olarak Educause (2021), Macias ve diğerleri (2021), Matthew ve diğerleri (2021), Naidu (2021), Özseven ve

Çağman (2021), Van der Graaf ve diğerleri (2021), Xiao (2021), Akbulut (2020), Al Ansi ve Al-Ansi (2020), Bağdat (2020), Bhattacharyya (2020), Cahapay (2020), Korkmaz ve Toraman (2020), Sangster ve diğerleri (2020), Stice ve diğerleri (2020), Teras ve diğerleri (2020), Yamamoto ve Altun (2020), Sadeghi (2019), Reyneke ve Shuttleworth (2018)'un çalışmalarını verebiliriz.

Son olarak yeni normal dönemde, eğitimde uzaktan eğitim modellerinin daha çok benimsenecek olmasıyla, muhasebe eğitiminde öğrenme sürecinde öğrencilerin bireysel öğrenme stili farklılıklarını da dikkate alan, tartışma, deneyimsel öğrenme, bağımsız ve eleştirel düşünme becerileri oluşturmayı teşvik eden öğretim yöntemlerinin büyük önem taşıyacağı öngörülmektedir. Literatürde öğretim yöntemlerine odaklanan çalışmalara; Chiang ve diğerleri (2021), Jackson ve Meek (2021), Kalaichelvi R ve Sankar (2021), Atabay ve Demircioğlu (2020), Bozkurt (2020), Chen ve diğerleri (2020), Gittings ve diğerleri (2020), James ve diğerleri (2020), O'Haver (2020), Rana ve diğerleri (2020), Scalan ve Huff (2020), Taşdemir (2020), Butler ve diğerleri (2019), Özdoğan ve diğerleri (2018), Sava (2018), Raluca (2016), Ramen ve diğerleri (2016)'nin yaptıkları çalışmaları örnek olarak gösterebiliriz.

Gelecekte muhasebe eğitimini bekleyen olası gelişmeler kapsamında çalışmanın amacı, yeni normal dönemde, muhasebe öğrencilerini gelecekteki işyerlerine daha iyi hazırlayabilmek için öğretme ve öğrenme sürecinde yapılması gereken değişikliklere odaklanmaktır. Bu amaçla çalışmada ilk olarak muhasebe eğitiminde müfredat sorunsalı konusu ele alınacaktır. İkinci olarak muhasebe eğitiminde öğretim ortamı sorunsalına değinilecektir. Daha sonra muhasebe derslerinin öğrencilere nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin öğretim yöntemleri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde izlenen yöntem açıklandıktan sonra son bölümde çalışmada tespit edilen değişiklikler tartışılacak ve bu değişiklikler çerçevesinde eğitim politika yapıcılara, uygulayıcılara ve araştırmacılara öneriler sunulacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, muhasebe eğitiminin geleceği ile ilgili güncel literatürü kapsamlı bir şekilde ele alan teorik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu alanda yayınlanan uluslararası raporlar, ulusal ve uluslararası çalışmalar çeşitli kriterler açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, başlığında “COVID-19 sonrası dönemde Muhasebe Eğitimi”, “Muhasebe Eğitiminin Geleceği”, “Muhasebe Eğitiminde Öğretme-Öğrenme Ortamı”, ve “Muhasebe Eğitiminde Öğretme-Öğrenme Modelleri” gibi ifadeler geçen 20 adet ulusal, 60 adet uluslararası çalışma ve 5 adet uluslararası sektör raporu incelenmiştir. Literatür incelemeleri sırasında çalışmaların muhasebe eğitiminin geleceği hususunda müfredat, öğretim ortamı ve öğretim yöntemleri

olmak üzere üç noktaya vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu nedenle özellikle literatür taraması kapsamında incelen çalışmalarda yapılan ‘demode’ müfredat eleştirilerinin doğruluk payını tespit etmek amacıyla, Türkiye’de ve Avrupa’da bulunan 26 üniversitede lisans düzeyinde muhasebe eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların müfredatları web sayfalarına ulaşılarak incelenmiştir.

Müfredat incelemesi aşamasında zaman ve dil yetersizlikleri ile bazı üniversite müfredatlarının web sayfalarında yayınlanmamış olması nedeniyle çalışma, sadece 26 üniversite müfredatının incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın bir diğer kısıtı ise incelenen bazı üniversite müfredatlarında seçmeli dersler listesinin yer almaması ve bazı üniversitelerde çift anadal, yan dal gibi uygulamalar yapılmasına rağmen bu uygulamalar ile ilgili bilgi yetersizliği sonucunda sadece yayınlanan dersler üzerinden değerlendirilmelerin yapılmasıdır.

BULGULAR

Müfredat

Muhasebe mesleği bugün beş yıl öncesi ile kıyaslandığında oldukça farklı iş yapış şekillerine sahiptir. Özellikle dördüncü endüstri devrimi ile muhasebe mesleğinde kullanılmaya başlanan tam entegre kurumsal kaynak planlama sistemleri, bulut bilişim, veri analitiği ve diğer gelişen teknolojiler ile muhasebe meslek mensuplarının rolleri de değişmiştir (King, 2021). Geçmişte, muhasebe meslek mensuplarının rolü, muhasebe ilkelerini uygulamaya ve yevmiye kayıtlarını işlemeye odaklanmaktaydı. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte bu işlemler, muhasebe bilgi sistemi tarafından otomatik olarak yapılmaktadır. Yakın gelecekte muhasebe meslek mensuplarının rolünün, sistem çıktıları analiz etmek ve danışmanlık hizmeti vermek şeklinde değişeceği beklenmektedir (King, 2021; Moore & Felo, 2021). Dijital dönüşüm gibi küresel çapta yaşanan gelişmeler neticesinde, İşletme Yüksek Okullarını Geliştirme Derneği (Association to Advance Collegiate Schools of Business – AACSB) ve Amerikan Muhasebe Derneği (AAA) ve Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (AICPA) tarafından oluşturulan bir komisyon olan The Pathways Commission on Accounting Higher Education (PCAHE) gibi uluslararası meslek kuruluşları, gelişmekte olan teknolojilerin muhasebe müfredatlarına dahil edilmesini tavsiye etmektedir (Lee, Appelbaum, Mautz III, 2021; Woodside, Augustine, Jr., Chambers, Mendoza, 2020).

Muhasebe mesleğinde yaşanan gelişmelere rağmen muhasebe eğitiminin, öğrencilere gerekli becerileri sağlamada yetersiz kaldığı görülmektedir (King, 2021). Meslek mensupları, meslek için gerekli olan becerileri temelde teorik ve teknik beceriler olarak sınıflamaktadırlar.

Teorik beceriler; temel muhasebe bilgileri, problem analizi ve çözüme, iletişim ve etik gibi becerilerden oluşmaktadır. Teknik beceriler ise, güncel mesleki teknolojileri kullanma becerilerini kapsamaktadır. Bununla birlikte meslek mensupları, teorik ve teknik becerilerin, yükseköğrenim sırasında meslek adaylarına kazandırıldığını varsaymaktadır (Al-Hattami, 2021). Diğer taraftan, öğrenciler ise muhasebe ve teknoloji alanlarında bilgi ve becerilerini geliştirmek için öncelikle muhasebe müfredatına güvenmektedirler (Damerji & Salimi, 2021).

Muhasebe eğitiminin ana hedefleri ise öğrencilerin muhasebeyi öğrenmelerine yardımcı olmak, onları piyasaya hazırlamak ve istihdam edilebilirliklerini sağlamaktır (Al-Hattami, 2021; Qasim & Kharbat, 2020; Lee vd., 2021). Ancak son yıllarda muhasebe eğitiminde oldukça eleştiri alan husus, muhasebe müfredatları ile muhasebe meslek mensuplarının beklentileri arasında gittikçe derinleşen bir boşluk oluşmasıdır (Al-Hattami, 2021; Moore & Felo, 2021; Eren, Salur, İyibildiren, 2020; Rana, Anand, Prashar, Haque, 2020; Handoyo & Anas, 2019; Tutar, 2019). Yükseköğretim kurumlarının muhasebe mesleğinde meydana gelen değişmelere uyum sağlayamaması ve müfredat güncellemelerinin çok uzun sürelerde yapılması öğrencilerin çağa uygun beceriler geliştirmeden mezun olmaları ile sonuçlanmaktadır (Eren vd., 2020). Özetle, mevcut muhasebe bilgisi ile mesleğe ilişkin bilgi teknolojisi becerileri arasında bir dengeye ulaşmak için muhasebe müfredatında köklü değişiklikler yapılması gerekmektedir (Qasim & Kharbat, 2020).

Yukarıda yapılan açıklamalarda ve literatür taraması kapsamında incelen çalışmalarda, ‘muhasebe müfredatları ile muhasebe meslek mensuplarının beklentileri arasında gittikçe derinleşen bir boşluk olması’ ve ‘demode müfredat’ gibi eleştirilerin doğruluk payını tespit etmek üzere, Türkiye’de ve Avrupa’da bulunan 26 üniversitede lisans düzeyinde muhasebe eğitimi veren fakülte ve yüksekokulların müfredatları web sayfalarına ulaşılarak incelenmiştir. Müfredatlarda muhasebe mesleğinde kabul gören dijital dönüşüm teknolojileri ile uyumlu derslerin olup olmadığına ilişkin tespitler yapılmıştır.

Üniversitelerin mevcut müfredatları incelendiğinde piyasa beklentileri ile verilen dersler arasında büyük bir boşluk olduğu ve yapılan eleştirilerde haklılık payı olduğu görülmektedir. Aşağıda verilen Tablo 1’de, Türkiye’de ve Avrupa’da bulunan 26 üniversitede lisans düzeyinde muhasebe eğitimi verilen fakülte ve yüksekokulların müfredatlarında yeni nesil teknoloji kullanımına yönelik derslerin olup olmadığı listelenmiştir.

Tablo 1. Varolan Müfredatlar ve Dijital Dönüşüm Teknolojileri Dersleri

Üniversite	Bölüm	Ders				
		D.D	B.V	B.B	B.Z	Y.Z
University of Sussex	Finance and Technology (FinTech)	-	X	-	X	X
	Accounting and Finance	-	X	-	X	-
University of Brighton	Accounting and Finance	-	-	-	-	-
The London School of Economics	Accounting and Finance	-	-	-	-	-

Covid-19 Sonrası Dönemde Muhasebe Eğitiminin Geleceği

University of Oxford	Economics and Management	-	-	-	-	-
University of Mainz	Bachelor of Science in Management and Economics	-	-	-	-	-
Budapest Metropolitan University	Business Administration and Management BSc	-	-	-	-	-
	Finance And Accounting BSc	-	-	-	-	-
University of Warsaw	Finance, International Investment and Accounting	-	-	-	-	-
Charles University	Economics and Finance	-	X	-	X	-
Erasmus University Rotterdam	Bachelor International Business Administration	X	-	-	-	X
	International Bachelor Economics and Business Economics	-	X	-	-	-
University of Strasbourg	Comptabilité-Contrôle-Finance	-	X	-	-	-
	Finance	-	-	-	X	-
	International and European Business	X	-	-	-	-
University of Wien	Business Administration	-	-	-	-	-
	Economics	-	-	-	-	-
	International Business Administration	-	-	-	-	-
University of Bologna	Business Administration	-	-	-	-	-
	Business and Economics	-	-	-	-	-
	Economia E Commercio	-	-	-	-	-
	Economia E Management	-	-	-	-	-
	Economics and Finance	-	-	-	-	-
Athens University of Economics and Business	International and European Economic Studies	-	-	-	-	-
	Economics	-	-	-	-	-
	Accounting & Finance	-	-	-	-	-
Boğaziçi Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
İstanbul Teknik Üniversitesi	İşletme	-	-	-	-	-
Yıldız Teknik Üniversitesi	İşletme Bölümü	X	-	-	-	X
İstanbul Üniversitesi	İşletme Bölümü	X	X	-	X	X
Marmara Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
Ankara HBV Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
ODTU	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
Hacettepe Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
Dokuz Eylül Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	-	-
Ege Üniversitesi	İşletme Bölümü	-	-	-	X	X
Pamukkale Üniversitesi	İşletme Bölümü	X	X	X	X	X
Atatürk Üniversitesi	İşletme Bölümü	X	-	-	-	-

*D.D= Dijital Dönüşüm, B.V= Büyük Veri, B.B= Bulut Bilişim, B.Z= Blokzinciri, Y.Z= Yapay Zeka

Tablonun açıklamasında da belirtildiği gibi ‘D.D’ Dijital Dönüşüm, Endüstri 4.0 gibi genel başlığa sahip olan dersleri; ‘B.V’ Büyük Veri, Veri Analitiği gibi başlığa sahip olan dersleri, ‘B.B’ Bulut Bilişim, bilişim sistemleri gibi başlığa sahip olan dersleri, ‘B.Z’ Blokzinciri, kripto varlıklar gibi dersleri, ‘Y.Z’ Yapay Zeka, makine öğrenimi gibi dersleri kapsamaktadır.

İncelenen üniversitelerin çoğunun müfredatlarında mevcut muhasebe grubu derslerinin (Muhasebe I, II, Maliyet Muhasebesi, Muhasebe Denetimi, Mali Tablolar Analizi vb.) giriş seviyesinin ötesine geçmediği ve daha çok teoriye dayandığı görülmüştür. Tabloda da görüldüğü gibi 26 üniversite içinde sadece 5 üniversite de dijital dönüşüm ile ilgili genel kapsamlı derslerin müfredatlarda yer aldığını; yine 5 üniversitede büyük veri veya veri analitiği derslerinin olduğunu; sadece Pamukkale Üniversitesinde ‘Bilişim Sistemlerinde Güncel Konular’ ve ‘Yönetim Bilgi Sistemleri’ isimli derslerin bulut bilişim kapsamında müfredatta

yer aldığını görmekteyiz. Yine 6 üniversitede blokzinciri, blokzinciri ve kripto varlıklar veya kripto varlıklarda muhasebe uygulamaları başlıklı derslerin müfredatlarda yer aldığını ve son olarak yapay zeka teknolojisini ele alan makine öğrenimi, veri madenciliği gibi derslerin 6 üniversitenin müfredatında olduğunu görmekteyiz.

Sonuç olarak incelenen 26 üniversite içinde sadece Pamukkale Üniversitesinin müfredatının dijital çağın güncel teknoloji uygulamalarını en kapsamlı şekilde yansıttığını belirtebiliriz. 26 üniversiteyi kendi içerisinde karşılaştırdığımızda müfredatlarında yeni nesil teknolojilere yer veren en güncel müfredatlara sahip olan ilk üç üniversitenin sırayla Pamukkale Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve University of Sussex olduğu çıkarımını yapabiliriz.

Öğretim Ortamı

COVID-19 salgını eğitimde, en önemli okul kurallarından birini, tüm öğrencilerin tek bir yerde olduğu öğretim ortamını değiştirmiştir (Zhao & Watterston, 2021). Bu bağlamda salgın sürecinde ve sonrasında bu dijital çağda, öğretim ortamının nasıl yeniden tasarlanabileceği konusu bu çalışmanın bir diğer çıkarımını oluşturmaktadır. COVID-19 salgını ve alınan acil uzaktan eğitim kararı ile geleneksel öğretim ortamına yönelik yaklaşımlar yeniden tanımlanmıştır. Salgın şuan yükseköğretim kurumlarını, eğitimde hibrit eğitim modellerini benimseme ve geliştirme noktasında zorlasa da, dijital dönüşüm ve geleceğin belirsizlikleri düşünüldüğünde geleneksel eğitimin, uzaktan eğitime doğru evrileceği beklenmektedir. Salgın ile birlikte hayatlarımıza öğretme ortamları ile ilgili birçok kavram - geleneksel eğitim, yüz yüze eğitim, dijital öğrenme, çevrimiçi öğrenme, online öğrenme, e-öğrenme, uzaktan eğitim, harmanlanmış öğrenme, hibrit eğitim- girmiş ve hatta bu kavramlardan bazıları birbirinin yerine de kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, çalışmada öğretim ortamı konusunda yaşanan anlam karmaşasını gidermek ve gelecekte daha çok kullanılacağı düşünülen bu modellere ışık tutmak amaçlanmıştır.

- Geleneksel öğrenme ortamlarında; öğretmen bilginin aktarıcısı, sınıfın denetleyicisi ve tüm etkinliklerden sorumlu olan kişidir. Öğrenciler, çoğu zaman talimatların alıcısıdır. Geleneksel öğrenme ortamları, ders kitabı öğretimine, kara tahtalara ve kalem-kağıt yaklaşımına bağlıdır (Al Ansi & Al Ansi, 2020).
- COVID-19 ile birlikte hayatımıza giren acil uzaktan eğitim kavramı; mevcut eğitimin alaka ve yeterliliğini dikkate almadan uzaktan öğrenmeye hazırlıksız ve geçici geçişi ifade etmektedir (Van der Graaf, Dunajeva, Siarova, Bankauskaite, 2021).
- Dijital öğrenme; herhangi bir biçimde dijital bir teknolojinin öğretim ortamına dahil edilmesidir. Eğitimciler genellikle dijital teknoloji kullanımına yönelik yeterliliklerden yoksundur (Van der Graaf vd., 2021).

- e-Öğrenme (online, çevrimiçi öğrenme); bir bilgisayar ağı kullanılarak eğitim ve öğretimin düzenlenmesini ifade etmektedir (Nagao, 2019). Matthew ve diğerlerine (2021) göre e-öğrenme, bilgi sisteminin temel yönlerinin, bilgisayar donanımının, iletişim ağlarının, yazılımın ve eğitim teorisinin ve pratiğinin bir araya getirilmesinin, öğrenme sürecini kolaylaştırmak için sistematik olarak birleştirildiği bir eğitim teknolojisi sistemidir. Dolayısıyla bu modelde öğrencilerin ve eğitimcilerin okula gitmesine gerek yoktur (Al Ansi & Al Ansi, 2020).
- Uzaktan eğitim; yerden ve zamandan bağımsız olarak sunulabilen, bireylere tek bir pedagojik yaklaşımla değil, belirli bir amaca hizmet eden çeşitli eğitsel materyallerin elektronik ortamda uygun ve esnek olarak yapılandırılması, güncellenmesi ve çeşitli teknolojileri öğrenme sürecine katarak, kullanıcılarına 7/24 kullanabilme imkanı sağlama gibi özellikleri içeren sistematik ve planlı bir öğrenme biçimidir (Bozkurt, 2020; Yamamoto & Altun, 2020).
- Hibrit (harmanlanmış, karma) eğitim; geleneksel yüz yüze eğitim modeli ile çevrimiçi eğitim modelinin harmanlandığı bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Kalaichelvi & Sankar, 2021; Van der Graaf vd., 2021; Akbulut, 2020; Cahapay, 2020a; Ramen, Moazzam, Jugurnath, 2016). Hibrit eğitim modelini uygulamak hala bir miktar geleneksel öğretim ortamı gerektirse bile, yükseköğretim kurumlarının ihtiyaçlara karşılık verebilecek öğrenme yönetim sistemlerine ve içeriklerine sahip olmaları, eğitimcilerin gerekli becerilere sahip olması ve mevcut altyapıların iyileştirilmesi gerekmektedir (Akbulut, 2020; Cahapay, 2020a). Ayrıca hibrit eğitim modeli, teknolojinin etkin kullanımına, öğrenci özelliklerine ve katılımcıların bağlılığına ihtiyaç duymaktadır (Kalaichelvi & Sankar, 2021).

Her yerde-her zaman eğitime erişim imkanı, önemli miktarda para ve zaman tasarrufu, ders seçme esnekliği (Sadeghi, 2019) gibi avantajlarıyla geleceğin eğitim modeli olarak görülen uzaktan eğitimde, dersin başarısını artıracak en önemli faktör etkileşim olarak belirtilmektedir (Macias, Patino-Jacinto, Castro, 2021; Özseven & Çağman, 2021; Akbulut, 2020). Ayrıca, uzaktan eğitim modellerinde müfredatların sorunsuz bir şekilde uygulanması da önemli bir diğer faktör olarak değerlendirilmektedir (Kalaichelvi & Sankar, 2021; Nagao, 2019).

Muhasebe eğitiminin kendine özgü teknik yapısı göz önüne alındığında teknoloji ve pedagoji arasındaki uyumu sağlayabilmek, daha dikkatli ve kolektif düşünmeyi gerektirmektedir (Sangster, Stoner, Flood, 2020). Bu sebeple şimdiden gelecekteki olası gelişmeler düşünülerek, uzaktan eğitim modellerine uygun olarak dersler yeniden tasarlanmalı, sınıflar yeniden düzenlenmelidir (Educause, 2021). Ayrıca muhasebe eğitimcilerinin uzaktan

eğitim konusunda mesleki gelişimlerine ve uzaktan öğretim yöntemleri geliştirmelerine yardımcı olacak mesleki gelişim faaliyetleri düzenlenmelidir. Son olarak yükseköğretim kurumları, yüksek kalitede eğitim sağlamak için gerekli kaynaklara erişim sağlamalı ve teknik altyapılarını güçlendirmelidirler (Van der Graaf vd., 2021).

Öğretim Yöntemleri

Öğrencilerin muhasebe eğitimine yaklaşımları düşünöldüğünde, muhasebe kavramlarını anlamada, muhasebe döngüsünü ekonomik işlemlere uygulamada, kayıt yapma, yorumlama, analiz etme açılarından bireysel kaygılara sahip oldukları görölmektedir. Muhasebe eğitimini öğrenciler açısından hem teoride hem de pratikte eğlenceli bir disiplin haline getirmek için en uygun öğretim yöntemlerini uygulama ihtiyacı, bu çalışmanın son çıkarımı olmaktadır (Sibarani, Zainal, Nurhayani, 2020). Muhasebe derslerinde öğretim yöntemleri seçerken eğitimciler, sadece muhasebe bilgisine odaklanmamalıdır. Muhasebe eğitimi ile öğrenciler, problem çözme, eleştirel düşünme, entelektüel ve kişilerarası iletişim becerilerini de genişletmeli ve pekiştirmelidir. Günümüzde muhasebe eğitiminin, modern öğrenci odaklı yöntemler yerine hala geleneksel öğretmen merkezli yöntemlerle gerçekleştirildiği bilinmektedir (Raluca, 2016).

Dijital dönüşüm teknolojilerinin eğitim sektörünü etkilemesiyle birlikte öğrenme sürecinde kullanılan öğretim yöntemleri de yeniden tasarlanmaya başlanmıştır (Rana vd., 2020). Özellikle COVID-19 salgını ile birlikte geniş çapta benimsenmeye başlanan uzaktan eğitim anlayışı, görsel öğrenme, öğrencilerin beceri ve yeteneklerine göre uyarlanabilir kişiselleştirilmiş eğitimler, oyun tabanlı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, öğrencilerin kendi seçimleri doğrultusunda şekillendirebildikleri eğitim programları gibi yaklaşımların öğretim sürecinde daha çok tercih edilmesiyle sonuçlanmıştır (Karoğlu, Bal-Çetinkaya, Çimşir, 2020). Ancak muhasebe eğitimcilerinin, derslerinde kullanacakları öğretim yöntemlerini seçerken dikkat etmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bunlar (Taşdemir, 2020);

- öğrencilerin mümkün olduğu kadar çok duyu organına hitap etmesi,
- muhasebe dersinin yapısal özellikleri,
- öğretim ortamı,
- öğrencilerin öğrenme stili farklılıkları,
- öğrenme sürecinde tek bir yöntemin kullanılmaması,
- seçilen öğretim yöntemlerinin yapısal (zaman, çevre, parasal koşullar vb.) özellikleridir.

Öğretim yöntemlerini, temelde öğretmen merkezli olan geleneksel öğretim yaklaşımları ve öğrenci merkezi olan modern (aktif) öğrenme yaklaşımları olarak sınıflayabiliriz.

- Geleneksel Yaklaşımlar: Öğretmen merkezlidir, ders kitaplarındaki veya derslerdeki uzmanlardan alınan bilgilere ve eğitmen tarafından sorulan ve değerlendirilen sorulara dayanmaktadır. Eğitmenler, öğrenme sürecinde anlatım, vaka (örnek olay) çalışmaları, tartışma, soru-cevap ve ödev verme yöntemlerini tek bir ödevi, bir dersin bir bölümünü, bir dersin tamamını veya bir müfredat etkinliğini desteklemek için uygulayabilirler (Butler vd, 2019).
 - Anlatım Yöntemi: Muhasebe derslerinin teknik bir özellik taşıması ve öğrencilerin kendi başlarına muhasebenin mantığını oluşturmalarının zorluğundan dolayı, özellikle muhasebeye ilişkin temel konuların aktarılmasında bu yöntem etkili olmaktadır. Anlatma yöntemini etkili hale getirmede sıklıkla teknolojik araçlardan yararlanılmaktadır. Teknolojik araçlar sayesinde örneğin projeksiyon cihazları yardımıyla anlatma yöntemini daha dikkat çekici, dinamik ve yararlı hale getirecek sunumlar gerçekleştirilmektedir (Taşdemir, 2020; Durak, 2009).
 - Vaka Çalışmaları: Bu yöntemde, öğrencilerin muhasebe mesleğinde karşılaşılabileceği gerçek olaylarla ilişkili soru ve sorunların öğretme ortamında çözümü yoluyla öğrenmenin gerçekleşmesi amaçlanmaktadır (Taşdemir, 2020; Durak, 2009). Vaka çalışmaları, öğrencilere konu hakkında bilgi edinmede, öğrenmeyi gerçekleştirmede ve konunun uygulamasını yaptırmada önemli bir yöntemdir (Taşdemir, 2020). Vaka çalışmaları, beceri ve teknik bilgi edinmek ve geliştirmek için muhasebe eğitiminde tercih edilmektedir (Taşdemir, 2020; Ramen vd., 2016). Ayrıca bu yöntem, iletişimi, fikirlerin paylaşılmasını, karar vermeyi, analitik beceri kazanımlarını da teşvik etmektedir (Ramen vd., 2016).
 - Tartışma Yöntemi: Tartışma; üyelerin yüz yüze bulunduğu bir grupta, bir liderin yönlendiriciliğinde, ortak ilgi duyulan bir konuda belli bir amaç doğrultusunda yapılan planlı ve sistemli bir etkileşim sürecidir (Durak, 2009). Muhasebenin konuları; ilkeler, kurallar ve yasalardan oluşmasına rağmen, yoruma dayalı konularda bu yöntemin kullanılması; öğrencilerin de derse katılımı ve öğrenmenin etkililiği bakımından yararlı olabilmektedir (Taşdemir, 2020; Durak, 2009).
 - Soru-Cevap Yöntemi: Muhasebe eğitiminde öğrencilerin konuları birbiriyle ilişkilendirebilmeleri için soru cevap yöntemi etkili bir yöntemdir (Taşdemir, 2020). Bu yüzden eğitmenler, öğrencilerin öğrenme sürecini kontrol edebilmek için soru sormalı ve soru sorulmasına da izin vermelidirler. Bu yöntemin muhasebe eğitimine katkısını; öğrencilerin derse katılımını arttırma, önceki öğrenmeleri gözden geçirme, ezberci eğitimi ortadan kaldırma, yaratıcı düşünmeyi öğretme, öğrenci

yeteneklerini tanıma, öğrencinin öğrenmeye hazır olup olmadığını değerlendirme, geri bildirim sağlama ve ilgi çekme şeklinde sıralayabiliriz (Taşdemir, 2020; Durak, 2009).

- Ödev: Bu yöntem, muhasebe derslerinde oldukça sık kullanılan bir uygulamadır. Öğitmenler, öğrencilerin öğrenmelerini pekiştirmek amacıyla gerekli motivasyonu sağlayacaklarını inandıkları ödev yöntemini kullanırlar (Ramen vd., 2016).
- Modern Yaklaşımlar (Aktif Öğrenme): Bu yaklaşım, öğrencilerin, öğrenme sürecinde aktif bir rol üstlenmesiyle, öğrencilerin öğretmenden bilgi aldığı geleneksel yaklaşımdan farklıdır. Aktif öğrenme yöntemleri ile öğrencileri öğrenme sürecine dahil ederek; daha fazla öğrenci ilgisi ve motivasyonu sağlama, öğrencilere anında geri bildirim sağlama, eleştirel düşünme, öğrencilerin yazma ve konuşma becerilerini geliştirme, bireysel sorumluluğun artırılması, bilgiyi hatırlamayı geliştirme gibi birçok fayda sağlanmaktadır (Sava, 2018). Ancak Chiang ve diğerleri (2021) muhasebe derslerinde aktif öğrenme deneyiminin henüz tam olarak anlaşılmadığını savunmakta ve öğrenme sürecinde dersin yapısına uygun aktif öğrenme yöntemlerinin daha fazla kullanılması gerektiğini öne sürmektedirler. Bu yaklaşımda öğretmenler, dersin ve öğretim ortamının yapısını göz önünde bulundurarak öğrenme sürecinde oyunlaştırma ve simülasyon, işbirlikli öğrenme, deneysel öğrenme, probleme dayalı öğrenme ve staj gibi çeşitli yöntemleri kullanabilirler.
- İşbirlikli Öğrenme: İşbirlikli öğrenme kısaca öğrencilerin birbirlerinin öğrenmelerine yardım edecek şekilde küçük gruplar halinde çalıştıkları bir öğrenme yöntemidir. Bu yöntem, öğrencilerin sorumluluk alma becerilerini arttırmakta, sosyal becerilerini geliştirmekte ve ortak bir amaca yönelik olarak bir arada çalışma beceri ve algılarını arttırmaktadır. Öğitmen, bu yöntemde sadece yardımcı ve yol göstericidir (Atabay & Demircioğlu, 2020; Banar & Zeytinoğlu, 2014; Durak, 2009).
- Deneysel Öğrenme: Bu yöntemde öğrencileri doğrudan incelenen olaya dahil etmek, deneysel öğrenmenin merkezinde yer almaktadır. Öğrenciler, bu yöntemde somut bir deneyime katılmakta (yapar), bu deneyim ve diğer bilgiler üzerinde düşünmekte (yansıtır), deneyimlere ve bilgilere dayalı teoriler geliştirmekte (düşünürler) ve bir sonuç formüle etmekte veya bir sorunu çözmektedirler (uygula). Geleneksel yaklaşımda öğretmenler, muhasebe eğitimine yalnızca teknik perspektiften yaklaşarak muhasebe uygulamasının sosyal gerçeklerini göz ardı ederken, deneysel öğrenme bu bakış açısının öğretime dahil

edilmesini kolaylaştırmaktadır (Butler vd, 2019). Ancak eğitmenler açısından bu yöntemi kullanmanın zorluğu, deneysel öğrenmenin dönüştürücü özelliklerini anlamak ve bu yöntemi sınıfa nasıl uygulayacağını bilmektir (Butler vd, 2019).

- **Probleme Dayalı Öğrenme:** Bu yöntem, öğrencileri gerçek bir problemle uğraşarak öğrenmeye zorlayan bir öğretim yaklaşımıdır (Witthaus, Rodriguez, Guardia, Campillo, 2016). Muhasebe eğitiminde bu yöntemi kullanarak öğrencilerin takım halinde çalışması, kendi bilgi sistemlerini oluşturması, öz-yönetim becerilerinin artırılması, kavrama becerilerini geliştirmesi, öğrenme düzeyinin artırılması sağlanabilmektedir (Sava, 2018).
- **Dijital oyun tabanlı öğrenme:** Bu yöntem, hem video oyunlarını hem de simülasyonları kapsamaktadır (Jackson & Meek, 2021). Öğrencilerin öğrenme sürecinde kullanılan bu yöntemler, ağırlıklı olarak teknoloji ile desteklenmektedir (Kalaichelvi & Sankar, 2021). Öğrenme sürecinde kullanılan bu yöntem ile öğrencilerin, muhasebe derslerine olan konsantrasyonları, motivasyonları ve ilgileri artmakta, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri gelişmekte (Jackson & Meek, 2021) ve ayrıca ders saati de eğlenceli hale gelmektedir (Jackson & Meek, 2021; Sava, 2018). Örneğin, Bank on It isimli oyunla öğrencilerin, muhasebe de borç-alacak yapısını, gelir-gider kavramlarını ve finansal yetkinlik konularını kolayca anlaması amaçlanmıştır (Özdoğan, Güleç, Aktaş, 2018). Yine Game of Business isimli oyun, sınıfta tamamlatılarak öğrenciler arasında işbirlikli rekabet ve işbirlikli öğrenme teşvik edilmektedir. Ayrıca Monopoly, Jeopardy, Bingo gibi oyunlar, finansal muhasebe, vergi ve yatırımlar konularını veya finansal raporlama ilkelerini öğretirken kullanılabilir (Sava, 2018). Simülasyon ise öğrencilerin bir durumu analiz ederken ve karar verirken rol üstlenmeleri gereken bir gerçek yaşam durumunu yeniden üretmek için tasarlanmıştır. Simülasyon deneyimi, öğrencilerin karar alma yeteneklerini geliştirmek için muhasebe-finans verilerini, iş süreçleri ve performans sonuçlarıyla uyumlu hale getirmektedir (Sava, 2018).
- **Yazılım Programları:** Muhasebe eğitiminde, çağdaş öğrenme hedeflerine ulaşmak için çeşitli güncel yazılım programları kullanılmaktadır (Ramen vd., 2016). Örneğin, muhasebe meslek mensuplarının beklentileri arasında mezunların Python ve R gibi çekirdek programlama dillerinin bazı temel kodlamalarını anlayabilmeleri ve SQL bilgisine sahip olmaları da bulunmaktadır (Tsiligiris & Bowyer, 2021). Bu nedenle eğitimde muhasebe yazılımları kullanılarak, mali tabloların hazırlanması ve analizi gibi çeşitli muhasebe alanlarında güncel bilgi ve beceri mevcudiyeti

iyileştirilmekte, öğrencilerin iş yaşamına başlama stresleri azaltılmakta ve motivasyonları da yükseltilmektedir (Ramen vd., 2016).

- Staj: Literatürde işyeri tabanlı model olarak da geçen staj yöntemi, muhasebe eğitiminde akademik ve profesyonel bağlamlarda öğrenmeyi birleştirerek öğrencilerin teorik bilgi ve becerilerini pratik bir şekilde görselleştirmelerini ve uygulamalarını sağlamaktadır (Jackson & Meek, 2021). Özellikle bu yöntem, yükseköğretimde teknoloji altyapısı kurulana kadar geçici bir alternatif olarak kullanılabilir. Bu yöntem, öğrencilere okurken sektör ile bağlantı kurma, özgüven geliştirme, iş deneyimi kazanma, gelecekteki kariyerleri hakkında karar verme ve iletişim becerileri geliştirme gibi faydalar sağlamaktadır (Ramen vd., 2016).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dijital dönüşüm ile başlayan ve COVID-19 salgını ile devam eden küresel çapta yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak muhasebe eğitiminin, önümüzdeki on yılda büyük değişikliklerden geçmesi beklenmektedir. Bu değişiklikler Polimeni ve Burke (2021), Zhao ve Watterston (2021) ve Handoyo ve Anas (2019)'ın yaptıkları çalışmalarda da belirtildiği üzere ne öğretileceğini belirleyen müfredat, öğretim ortamı ve öğretim yöntemleri konularında gerçekleşecektir. Literatürde de (Arcia ve diğerleri, 2021; King, 2021; Eren ve diğerleri, 2020; Handoyo ve Anas, 2019) belirtildiği üzere yükseköğretim müfredatları şimdiden muhasebe mesleğinin taleplerini karşılayamamaktadır. Hızla gelişen teknolojik ortamda sektör, dijital dönüşüm teknolojilerini kullanma becerilere sahip mezunlara ihtiyaç duymaktadır. Sektörün ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriye sahip mezunlar yaratmak ise yükseköğretim kurumlarının sorumluluğuna girmektedir. Bu amaçla çalışmada 26 üniversitenin mevcut müfredatları incelendiğinde sektör talepleri ile verilenler arasında büyük bir boşluk olduğu görülmektedir. Üniversitelerin çoğunun müfredatlarında mevcut muhasebe grubu derslerinin giriş seviyesinin ötesine geçmediği ve daha çok teoriye dayandığı tespit edilmiştir. İncelenen üniversite müfredatlarının yarısından fazlasında Veri Analitiği, Blockchain ve Kripto Varlıklar derslerine yer verilmediği görülmüştür. Müfredatlarını incelediğimiz üniversitelerden sadece ikisinde oldukça geniş çapta dijital dönüşüm teknolojileri derslerine yer verildiği görülse de, bu derslerin seçmeli dersler grubu içinde yer aldığını da belirtmeliyiz. Bu durumun gelecekte yükseköğretimde muhasebe eğitimi ve mezun istihdamı için çok ciddi sorunlara yol açacağı düşünülmektedir. Özetle, müfredat güncellemeleri konusunda çalışmalar başlasa da, muhasebe

eğitiminden çağdaş muhasebeciler yaratılması bekleniyorsa, var olandan çok daha fazlasının yapılması gerekmektedir.

COVID-19 salgını nedeniyle yükseköğretimde şuan geleneksel ve uzaktan eğitimin harmanlandığı hibrit eğitim modeli benimsenmektedir. Ancak teknolojik gelişmeler ve geleceğin belirsizliği düşünüldüğünde ve incelenen çalışmalarda da (Educause, 2021; Matthew ve diğerleri, 2021; Zhao ve Watterston, 2021; Akbulut, 2020; Al Ansi ve Al Ansi, 2020) belirtildiği üzere günümüzün ağırlıklı geleneksel eğitim anlayışının yerini gelecekte dijital öğretim ortamlarına bırakacağı beklenmektedir. Gelecekte uzaktan eğitim, e-öğrenme ve hibrit eğitim kavramlarının eğitim sisteminde daha çok yer alacağı düşünülerek öğretim ortamlarının muhasebe eğitiminin yapısal özellikleri de göz önünde bulundurularak yeniden planlanması büyük önem taşımaktadır.

Müfredatların güncellenmesi, öğretim ortamlarının değişmesi, eğitimde teknoloji kullanımının yaygınlaşması düşünüldüğünde bunların hiç biri tek başına iyi öğrenmeyi garanti etmemektedir. Önemli olan hedefe giden yolda bütün yapı taşlarının beraber uyum içerisinde döşenmesini sağlayabilmektir. Bu minvalde öğrenmenin gerçekleştirilmesi, ilgili içeriğin, destekleyici öğretim ortamlarında etkili ve yeterli öğretim yöntemleri ile uyum içerisinde çalışmasına bağlıdır. Literatürde de belirtildiği üzere (Karoğlu, 2020; Sava, 2018; Ramen ve diğerleri, 2016) öğretmenler, muhasebe dersinin yapısal özelliklerini de göz önünde bulundurularak, öğretim ortamlarına uygun bir şekilde öğrencilerin öğrenme sürecinde daha aktif bir şekilde rol almasını sağlayan, öğrencilerin öğrenme farklılıklarını dikkate alan ve öğrenmeyi kişiselleştiren öğretim yöntemlerini kullanmalıdırlar.

Sonuç olarak bu çalışma, yeni normal dönemde muhasebe eğitiminin nasıl yeniden tasarlanabileceğine ilişkin bir çerçeve oluşturmuştur.

Bu çerçevede yükseköğretim kurumları;

- öncelikle, uygulamaları kılavuzlarla desteklenen çevrimiçi ve çevrimdışı eğitim politikaları geliştirmelidirler,
- çağın getirdiği gelişmeler doğrultusunda program müfredatlarını sürekli gözden geçirmeli ve geliştirmelidirler,
- mevcut çevrimiçi öğretim yönetim sistemlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliklerine odaklanmalıdırlar,
- öğrenme kaynaklarına erişime izin veren dijital kütüphaneler geliştirmelidirler,
- uzaktan eğitim için öğretmen ve profesyonel personel kapasitesini geliştirmelidirler,

- uzaktan eğitimi yürütmek için akademisyenlerin özellikle teknoloji ve pedagoji konularında bilgi, beceri ve etik sahibi olmalarını sağlamalıdır.

Ayrıca toplum genelinde dijital dönüşümü desteklemek için yükseköğretim kurumları; uluslararası kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum ve diğer paydaşlar arasındaki işbirliğini teşvik etmelidirler.

KAYNAKLAR

- Akbulut, M. Ş. (2020). Dijital Teknolojilerin Eğitimde Etkin Kullanımı. *Bilim ve Teknik*, 48-55.
https://bilimteknik.tubitak.gov.tr/system/files/makale/dijital_teknolojilerin_egitimde_etkin_kullanimi.pdf
- Al Ansi, A. M., & Al-Ansi, A. (2020). Future of education post covid-19 pandemic: Reviewing changes in learning environments and latest trends. *Solid State Technology*, 63(6), 201584- 201600.
- Al-Hattami, H. M. (2021). University accounting curriculum, it, and job market demands: Evidence from Yemen. *SAGE Open*, 1-14. <https://doi.org/10.1177/21582440211007111>
- Andiola, L. M., Masters, E., & Norman, C. (2020). Integrating technology and data analytic skills into the accounting curriculum: Accounting department leaders' experiences and insights. *Journal of Accounting Education*, 50, 1-18.
<https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2020.100655>
- Arcia, G., de Hoyos, R., Patrinos, H., Sava, A., Shmis, T., & Teixeira J. (2021). Learning recovery after COVID-19 in Europe and Central Asia: Policy and Practice. World Bank, Washington, DC. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/36316>
- Atabay, E., & Demircioğlu, G. (2020). İşbirlikli öğrenme yönteminin yükseköğretim öğrencilerinin muhasebe denetimi konularını anlamaları üzerine etkisi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 110-128.
- Bağdat, A. (2020). COVID-19 pandemisinde muhasebe derslerinde uygulanan uzaktan eğitim yöntemlerinin incelenmesi ve bir model önerisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 20-35. <http://dx.doi.org/10.17130/ijmeh.836890>
- Banar, K., & Zeytinoğlu, E. (2014, April). Sosyal medyanın muhasebe bölümü öğrencilerinin akademik performansı üzerindeki etkisi: Ampirik bir çalışma [Konferans Sunumu]. 33. *Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, Kemer, Antalya.
- Bhattacharyya, R. (2020), Application of virtual and e-learning in the post corona pandemic era-challenges and prospects — a case study of India. *Time's Journey*, 9(2), 77-88.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 112-142.
- Butler, M. G., Church, K. S., & Spencer, A. W. (2019). Do, reflect, think, apply: Experiential education in accounting. *Journal of Accounting Education*, 1-10.
<https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2019.05.001>
- Cahapay, M. B. (2020). A reconceptualization of learning space as schools reopen amid and after COVID-19 pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 269-276.
- Cahapay, M. B. (2020a). Rethinking education in the new normal post-covid-19 era: A curriculum studies perspective. *Aquademia*, 4(2), 1-5.

- Chen, T. T. Y., Zhou, Q., Fang, H., & Wang, Y. (2020). Is the pause method in teaching auditing applicable in a different educational environment? A replication. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, 24, 181–194.
- Chiang, C., Wells, P. K., & Xu, G. (2021). How does experiential learning encourage active learning in auditing education?. *Journal of Accounting Education*, 54, 1-14.
- Damerji, H., & Salimi, A. (2021). Mediating effect of use perceptions on technology readiness and adoption of artificial intelligence in accounting. *Accounting Education*, 30(2), 107–130.
- Durak, G. (2009). *Üniversitelerde verilen muhasebe eğitiminin Kırklareli Yöresi'nde faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin beklentilerini karşılama düzeyinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Edirne, Trakya Üniversitesi.
- Eren, T., Salur, M. N., & İyibildiren, M. (2020). Muhasebe eğitiminde bilgi teknolojisi kullanımı: Türkiye'deki üniversiteler üzerine bir araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 648-668.
- EDUCAUSE, (2021). *2021 EDUCAUSE Horizon Report-teaching and learning edition*. <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2021/4/2021hrteachinglearning.pdf?la=en&hash=C9DEC12398593F297CC634409DFF4B8C5A60B36E>
- Felski, E. A., & Empey, T. B. (2020). Should blockchain be added to the accounting curriculum? Evidence from a survey of students, professionals and academics. *The Accounting Educators' Journal*, 201-218.
- Gittings, L., Taplin, R., & Kerr, R. (2020). Experiential learning activities in university accounting education: A systematic literature review. *Journal of Accounting Education*, 52, 1-13.
- Handoyo, S., & Anas, S. (2019). Accounting education challenges in the new millennium era. *Journal of Accounting Auditing and Business*, 2(1), 35-46.
- Jackson, D., & Meek, S. (2021). Embedding work-integrated learning into accounting education: the state of play and pathways to future implementation. *Accounting Education*, 3(1), 63-85.
- James, N., Humez, A., & Laufenberg, P. (2020). Using technology to structure and Scaffold Real World Experiential Learning in distance education. *TechTrends*, 64, 636-645.
- Kalaichelvi, R., & Sankar, J. P. (2021). Pedagogy in post-COVID-19: Effectiveness of blended learning in higher education. *The Asian EFL Journal*, 28(3.1), 86-109.
- Karoğlu-Kocaman, A., Bal-Çetinkaya, K., & Çimşir, E. (2020). Toplum 5.0 sürecinde Türkiye'de eğitimde dijital dönüşüm. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 147-158.
- King, A. Z. (2021). Data analytics in association to advance collegiate schools of business–accredited U.S. university accounting programs: A quantitative research study. *Journal of Education for Business*, 1-9. <https://doi.org/10.1080/08832323>
- Korkmaz, G., & Toraman, Ç. (2020). Are we ready for the post-COVID-19 educational practice? An investigation into what educators think as to online learning. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 293-309.
- Lee, L. S., Appelbaum, D., & Mautz III, R. (2021). Blockchains: An Experiential Accounting Learning Activity. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, <https://doi.org/10.2308/JETA-2020-009>
- Macias, H. A., Patino-Jacinto, R. A., & Castro, M. F. (2021). Accounting education in a Latin American country during COVID-19: Proximity at a distance. *Pacific Accounting Review*, 1-16. <https://doi.org/10.1108/PAR-11-2020-0198>
- Matthew, U. O., Kazaure, J. S., & Okafor, N. U. (2021). Contemporary development in elearning education, cloud computing technology & internet of things. *EAI Endorsed Transactions on Cloud Systems*, 1-20.

- Moore, W. B., & Felo, A. (2021). The evolution of accounting technology education: Analytics to STEM. *Journal of Education for Business*, 1-7. <https://doi.org/10.1080/08832323>
- Nagao, K. (2019). Artificial intelligence in education. *Artificial Intelligence Accelerates Human Learning*, 1-17. https://doi.org/10.1007/978-981-13-6175-3_1
- Naidu, S. (2021). Building resilience in education systems post-COVID-19. *Distance Education*, 42(1), 1-4. <https://doi.org/10.1080/01587919.2021.1885092>
- Ngwakwe, C. C. (2021). Engineering technology and accounting science: Evolution and futures agenda. *International Journal of Emerging Trends in Engineering Research*, 9(3), 227-230.
- O'Haver, R. (2020). The importance of supplemental resources in accounting education. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, 24, 129-140.
- Özdoğan, B., Güleç, T. C., & Aktaş, R. (2018). Oyunlaştırmanın muhasebe eğitiminde kullanımı, pilot proje: "Hesap Günü". *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(1), 179-201.
- Özseven, E. B., & Çağman, N. (2021). Uzaktan eğitimde kullanılan bulanık mantık tabanlı öğrenme modelleri, platformlar, ölçme ve değerlendirme yöntemleri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (25), 406-416.
- Qasim, A., & Kharbat, F. (2020). Blockchain technology, business data analytics, and artificial intelligence: use in the accounting profession and ideas for inclusion into the accounting curriculum. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 17(1), 107-117. <https://doi.org/10.2308/jeta-52649>
- Polimeni, R.S., & Burke, J.A. (2021). Integrating emerging accounting digital technologies and analytics into an undergraduate accounting curriculum—A case study. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 18(1), 159-173.
- Raluca, S. (2016). Using interactive methods in teaching accounting. *Studies in Business and Economics*, 11(2), 130-139.
- Ramen, M., Moazzam, & Jugurnath, B. (2016). *Accounting teaching techniques with the advent of technology: Empirical evidence from Mauritius*. Proceedings of the Fifth Asia-Pacific Conference on Global Business, Economics, Finance and Social Sciences, Ebene-Mauritius.
- Rana, S., Anand, A., Prashar, S., & Haque, M. M. (2020). A perspective on the positioning of Indian business schools post COVID-19 pandemic. *International Journal of Emerging Markets*, <https://doi.org/10.1108/IJOEM-04-2020-0415>
- Reyneke, Y., & Shuttleworth, C. C. (2018). Accounting education in an open distance learning environment: case studies for pervasive skills enhancement. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 19(3), 140-155.
- Richardson, V. J., & Shan, Y. (2019). Data analytics in the accounting curriculum. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, 23, 67-79.
- Sadeghi, M. (2019). A shift from classroom to distance learning: Advantages and limitations. *International Journal of Research in English Education*, 4(1), 80-88.
- Sangster, A., Stoner, G., & Flood, B. (2020). Insights into accounting education in a COVID-19 world. *Accounting Education*, 29(5), 431-562. <https://doi.org/10.1080/09639284.2020.1808487>
- Sava, R. (2018). *Innovative teaching strategies in accounting*. Innovative Business Development—A Global Perspective 25th International Economic Conference, 323-329. https://doi.org/10.1007/978-3-030-01878-8_27
- Scalan, G., & Huff, K. (2020). Incorporating innovative pedagogies into accounting curriculum: Results from a game lab implementation. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 20(1).

- Sibarani, C., Zainal, A., & Nurhayani, U. (2020). Accounting anxiety in accounting education: A case study on accounting undergraduate students in Universitas Negeri Medan. *Science and Technology Publications*, 105-112. <https://doi.org/10.5220/0009496201050112>
- Stancheva-Todorova, E., & Bogdanova, B. (2021). *Enhancing investors' decision-making – An interdisciplinary AI-based case study for accounting students*. Applications of Mathematics in Engineering and Economics (AMEE'20) AIP Conference Proceedings, 150007-1–150007-12, <https://doi.org/10.1063/5.0041612>
- Stice, E. K., Stice, J. D., & Albrecht, C. (2020). Study choices by introductory accounting students: those who study more do better and text readers outperform video watchers. *Advances in Accounting Education: Teaching and Curriculum Innovations*, 24, 3–29.
- Surianti, M. (2020). Development of accounting curriculum model based on industrial revolution approach. *Research Journal of Finance and Accounting*, 11(2), 116-123.
- Taşdemir, E. (2020). *Muhasebe eğitiminde öğrenme ve öğretme yöntemleri* (Yüksek Lisans Tezi). Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Teras, M., Suoranta, J., Teras, H., & Curcher, M. (2020). Post-covid-19 education and education technology 'Solutionism': A seller's market. *Postdigital Science and Education*, 2, 863–878. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00164-x>
- Tsiligiris, V., & Bowyer, D. (2021). Exploring the impact of 4IR on skills and personal qualities for future accountants: a proposed conceptual framework for university accounting education. *Accounting Education*, <https://doi.org/10.1080/09639284.2021.1938616>
- Tutar, S. (2019). Endüstri 4.0'in muhasebe mesleğine olası etkileri. *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 3(2), 323-344.
- Van der Graaf, L., Dunajeva, J., Siarova, H., & Bankauskaite, R. (2021). Research for CULT Committee – *Education and youth in post-COVID-19 Europe – crisis effects and policy recommendations*. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690872/IPOL_STU\(2021\)690872_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690872/IPOL_STU(2021)690872_EN.pdf)
- Witthaus, G., Rodriguez, B., Guardia, L., & Campillo, C. (2016). *Next generation pedagogy: IDEAS for online and blended higher education*. Universitat Oberta de Catalunya, Final report of the FUTURA (Future of University Teaching: Update and a Roadmap for Advancement) Project, 1-39. https://empower.eadtu.eu/images/fields-of-expertise/Course_Curriculum/Next_Generation_Pedagogy.pdf
- Woodside, J. M., Augustine, Jr., F. K., Chambers, V., & Mendoza, M. (2020). Integrative learning and interdisciplinary information systems curriculum development in accounting analytics. *Journal of Information Systems Education*, 31(2), 147-156.
- Wu, T., & Chang, M. (2021). Infusing computational thinking into the accounting curriculum – framework and perspectives. 2021 IEEE International Conference on Educational Technology (ICET), Beijing, China. <https://doi.org/10.1109/ICET52293.2021.9563181>
- Xiao, J. (2021). Decoding new normal in education for the post-COVID-19 world: Beyond the digital solution. *Asian Journal of Distance Education*, 16(1), 141-155.
- Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Zhao, Y., & Watterston, J. (2021). The changes we need: Education post COVID-19. *Journal of Educational Change*, 22, 3–12. <https://doi.org/10.1007/s10833-021-09417-3>

WEB KAYNAKLARI

- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://obs.hacibayram.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=07&curSunit=9153#>
- Atatürk Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from [https://obs.atauni.edu.tr/moduller/dbp/eobs/birimDetay/1107/%C4%B0%C5%9Fletme%20Program%C4%B1%20\(1107\)?](https://obs.atauni.edu.tr/moduller/dbp/eobs/birimDetay/1107/%C4%B0%C5%9Fletme%20Program%C4%B1%20(1107)?)
- Athens University of Economics and Business, [School of Economics](#), Department of International and European Economic Studies, *Program Courses*. Retrieved November 1, 2021, from https://www.dept.aueb.gr/en/deos_courses
- Athens University of Economics and Business, [School of Economics](#), Department of Economics, *Program Courses*. Retrieved November 1, 2021, from https://www.dept.aueb.gr/en/econ_courses
- Athens University of Economics and Business, [School of Economics](#), Department of Accounting & Finance, *Curriculum*. Retrieved November 1, 2021, from https://www.dept.aueb.gr/sites/default/files/loxri/GUIDE_OF_UNDERGRADUATE_STUDIES_LOXRI_20_21.pdf
- Boğaziçi Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from http://www.boun.edu.tr/tr_TR/Content/Akademik/Lisans_Katalogu/Iktisadi_ve_Idari_Bilimler_Fakultesi/Isletme_Bolumu
- Budapest Metropolitan University, Business Administration and Management BSc, *Curriculum*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.metubudapest.hu/upload/fcf57cd2e22b4dd48df0ceb6e0c2b6530e12d7e1.pdf>
- Budapest Metropolitan University, Finance And Accounting BSc, *Curriculum*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.metubudapest.hu/upload/7c9788bc0205db7dfc503c2c8b35b65a1e8727be.pdf>
- Charles University, Economics and Finance, *Programme Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://karolinka.fsv.cuni.cz/KFSV-1206.html>
- Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2020-2021/tr/bolum_1162_tr.html
- Ege Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://ebp.ege.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/158/2753/932001>
- Erasmus University Rotterdam, Bachelor International Business Administration, *Curriculum*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.rsm.nl/bachelor/international-business-administration/curriculum/>
- Erasmus University Rotterdam International Bachelor Economics and Business Economics, *Curriculum*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.eur.nl/en/bachelor/international-bachelor-economics-and-business-economics/curriculum>
- Hacettepe Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://bilsis.hacettepe.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=306&curSunit=390#>
- İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://islmuh.itu.edu.tr/egitim/lisans-programlari/isletme/ba-in-business-ders-programi>

- İstanbul Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://ebs.istanbul.edu.tr/home/dersprogram/?id=1201&yil=2021>
- Marmara Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://isletme.marmara.edu.tr/ogrenci/ders-programlari-icerikleri>
- ODTÜ, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://ba.metu.edu.tr/tr/programlar/lisans-programi/mufredat>
- Pamukkale Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <https://ebs.pusula.pau.edu.tr/BilgiGoster/Program.aspx?lng=1&dzy=3&br=20&bl=53&pr=45&dm=3>
- The London School of Economics, BSc Accounting and Finance, *Courses*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.lse.ac.uk/study-at-lse/Undergraduate/Degree-programmes-2022/BSc-Accounting-and-Finance/Home.aspx>
- University of Bologna, *Business Administration*, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://corsi.unibo.it/1cycle/BusinessAdministration/course-structure-diagram/piano/2021/8871/000/000/2021>
- University of Bologna, Business and Economics, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://corsi.unibo.it/1cycle/CLaBE/course-structure-diagram/piano/2021/8965/000/000/2021>
- University of Bologna, Economia E Commercio, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://corsi.unibo.it/1cycle/EconomicsCommerce/course-structure-diagram/piano/2021/9202/761/000/2021>
- University of Bologna, Economia E Management, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://corsi.unibo.it/1cycle/EconomicsCommerce/course-structure-diagram/piano/2021/9202/A59/000/2021>
- University of Bologna, *Economics And Finance*, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://corsi.unibo.it/1cycle/EconomicsFinance/course-structure-diagram/piano/2021/8835/000/000/2021>
- University of Brighton, Accounting and Finance, *Course Content*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.brighton.ac.uk/courses/study/accounting-and-finance-bsc-hons.aspx>
- University of Lisbon, Economics, *Curriculum*. Retrieved November 5, 2021, from https://www.iseg.ulisboa.pt/aquila/publico/degreeSite/showDegreeCurricularPlanBologna.faces?degreeID=2474°reeCurricularPlanID=4471&executionPeriodOID=2787&organizeBy=groups&showRules=false&hideCourses=false&recAcademicPathOnly=true&contentContextPath_PATH=/cursos/ecn/curricular-plan&request_checksum=54bb917de057dd0b67a1186d8089a99a7308f9e3
- University of Lisbon, Finance, *Curriculum*. Retrieved November 5, 2021, from <https://www.iseg.ulisboa.pt/aquila/cursos/fnc?locale=en>
- University of Mainz, Bachelor of Science in Management and Economics, *Program Structure*. Retrieved November 1, 2021, from https://en.wiwi.uni-mainz.de/bachelor-of-science-in-management-and-economics/#nav_targetaudience_content_2
- University of Oxford, Economics and Management, *Course Structure*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.ox.ac.uk/admissions/undergraduate/courses-listing/economics-and-management>
- University of Strasbourg, International Business, *Program*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.em-strasbourg.com/en/student/programs/bachelor-international-business?tab=pathway>
- University of Sussex, Accounting and Finance, *Modules*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.sussex.ac.uk/study/undergraduate/courses/accounting-and-finance-bsc>

- University of Sussex, Finance and Technology (FinTech) BSc, *Modules*. Retrieved November 1, 2021, from <https://www.sussex.ac.uk/study/undergraduate/courses/finance-and-technology-fintech-bsc>
- University of Vienna, Business Administration (Bachelor), *Programme Structure & Topics*. Retrieved November 1, 2021, from <https://studieren.univie.ac.at/en/bachelordiploma-programmes/business-administration-bachelor-with-entrance-exam-procedure/>
- University of Vienna, Economics (Bachelor), *Programme Structure & Topics*. Retrieved November 1, 2021, from <https://studieren.univie.ac.at/en/bachelordiploma-programmes/economics-bachelor-with-entrance-exam-procedure/>
- University of Vienna, International Business Administration (Bachelor), *Programme Structure & Topics*. Retrieved November 1, 2021, from <https://studieren.univie.ac.at/en/bachelordiploma-programmes/international-business-administration-bachelor-with-entrance-exam-procedure/>
- University of Warsaw, Finance, International Investment and Accounting, *Curriculum*. https://www.wne.uw.edu.pl/files/1616/1555/9108/P_L_FIM_21-22.pdf
- Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, *Müfredat*. Retrieved November 1, 2021, from <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/view&id=54&aid=45c>